BETROKKEN BIJ KLIMAAT IN RHEDEN

Memo voor de gemeenteraad over de inwonerbetrokkenheid bij de inpassing van grootschalige opwek van duurzame energie.[1]

1 SAMENVATTING

Iedere tijd heeft zijn grote opgave. Voor ons is dat het afremmen van de te snelle opwarming van onze aarde en het beperken van de gevolgen die deze opwarming heeft voor onze natuur en leefomgeving. Het is een opgave die bovenop alle andere opgaves komt die we ook hebben als gemeente. De keuzes waar we lokaal voor staan worden er zo niet gemakkelijker op. We hebben over onze klimaatdoelen (inter)nationale afspraken gemaakt. Ook lokaal hebben we afspraken gemaakt. Deze liggen vast in het coalitieakkoord en het beleidskader voor de klimaataanpak in Rheden 2019 – 2022. Inwonerbetrokkenheid bij de opgave, brede bewustwording van die opgave en het in actie komen om de opgave te realiseren staan daarin als vierde doel.

"Dingen die goed voor je zijn, zijn niet altijd leuk"

We willen die keuzes dan ook niet maken zonder onze inwoners daarbij te betrekken. Partnerschap met onze inwoners is noodzakelijk om de energietransitie goed en op tijd tot stand te brengen. Nieuwe opgaven en nieuwe tijden, waarin de samenleving steeds sneller verandert, vragen om een nieuwe manier van communiceren en samenwerken. Een aangepaste strategie ontwikkelen vraagt tijd en de coronacrisis maakt het ons daarbij niet gemakkelijk. Met de traditionele aanpak voor inwonerparticipatie, via de gebruikelijke informele en formele manieren, bereiken we slechts een beperkte groep. Dit zijn vaak de goed geïnformeerde inwoners die voorop lopen in de energietransitie dan wel een kritische noot laten horen.

Betrek de zwijgende meerderheid

De Raad heeft het college gevraagd om bij de keuzes over met name de beleidskaders voor grootschalige opwek binnen onze gemeente vooral de zwijgende meerderheid niet te vergeten; de grote midden-groep die mogelijk nog wat afwacht, misschien nog niet zo goed geïnformeerd is, op dit moment in hun leven andere problemen heeft op te lossen of die zich gewoon niet prettig voelt bij een gepolariseerde discussie tussen voor- en tegenstanders. Juist de mening van die groep is belangrijk voor de raad, want ook zij moeten zich vertegenwoordigd voelen door hun gemeentebestuur bij dit soort belangrijke keuzes. De gevolgen van die keuzes gaan namelijk iedereen aan.

"Probeer zo gauw de coronamaatregelen het toestaan met de mensen op straat in gesprek te komen. Letterlijk praten en luisteren. Lang niet iedereen is digitaal vaardig of gaat naar een inspraakavond"

Op basis van voortschrijdend inzicht hebben we in korte tijd drie elkaar aanvullende peilingen uitgevoerd om een zo groot mogelijk deel van onze bevolking de kans te geven hun mening naar voren te brengen. Het onderwerp van de peilingen was afgebakend tot de opgave voor grootschalige opwek in Rheden, de voorwaarden waaronder we dat zouden willen, het aanwijzen van bepaalde zoekgebieden en de voorwaarden voor deelname van inwoners in daadwerkelijke projecten.

"Ik vind een enquête geen geschikt middel voor deze problematiek. Er zijn veel te veel factoren die een rol spelen. Wat zijn de consequenties van de verschillende opties? Hoe vallen de nadelen uit en wie profiteert?

Via het panel Rheden Spreekt, en de open link die beschikbaar werd gesteld, hebben 964 inwoners meegedaan. De doelgroep onder de 35 was hierbij ondervertegenwoordigd dus hebben we een nieuw en online instrument ingezet om met

[1] De in de memo opgenomen tekstballonnen zijn een representatieve selectie van uitspraken gedaan door inwoners bij het invullen van de enquêtes.

name deze jongere doelgroep te betrekken. Via deze Swipocratie hebben 447 mensen meegedaan. Beide manieren van peilen missen echter de nuance die in een persoonlijk gesprek vaak de opbrengst verrijkt. Vandaar dat we er op de valreep ook voor hebben gekozen om ieder geval de aanwonenden van de zoekgebieden uit te nodigen voor een verdiepend persoonlijk gesprek. Daar hebben 104 mensen gehoor aan gegeven.

Wat valt daarbij tot nu toe op

De zwijgende meerderheid blijft inderdaad vaak stil. We hebben een analyse gemaakt van de gegeven antwoorden bij Rheden Spreekt en de daarmee corresponderende mate waarin gebruik is gemaakt van de gelegenheid om nog wat mee te geven bij die antwoorden. Per vraag heeft een ruime meerderheid geen gebruik heeft gemaakt van de open invulvelden. Hun antwoorden zijn gewoon hun antwoorden. Circa 35% heeft dat wel gedaan. Wat daarbij opvalt, is dat bij vragen waar een ruime meerderheid (80%-90%) voor de optie EENS kiest slechts een minderheid (20%-25%) dat toelicht. Van de kleine minderheid die bij diezelfde vragen voor NIET MEE EENS kiest heeft echter de helft of meer deze keuze toegelicht. Bij vragen waar de meningen gespreid zijn kruipen die percentages naar elkaar toe.

"Gemeentebestuur en -raad. Het is goed om naar de inwoners te luisteren, dat zijn er veel meer dan de mensen die inspreken en reageren met een ingezonden brief. Volgens mij is "het luisteren naar de burger" verworden tot het meebuigen met klagers"

In het algemeen is men geneigd om meer aandacht te geven aan de individueel geschreven of mondeling uitgesproken meningen. Voor een goed beeld van de algemene resultaten van de peilingen is het is belangrijk om zich daar van bewust te zijn. Met evenredige aandacht aan de collectief opgehaalde meningen zoals in de verschillende rapportages staan weergegeven doe je recht aan de mening van eenieder.

Wat ook opvalt, is dat inwoners het makkelijker vinden om in te stemmen met een algemene stelling. Bijna iedereen vindt het belangrijk om iets aan de klimaatcrisis te doen. Dat is positief. Wanneer de vragen specifieker worden wordt het ook moeilijker om te antwoorden. Dan geven sommige mensen aan het gevoel te hebben in een fuik te worden gelokt en dat ze daar boos over zijn.

Het onderwerp van de peiling bleek voor de meeste mensen nog aan de abstracte kant. Mensen beschouwen de klimaatproblematiek over het algemeen vanuit hun dagelijkse leven en hun ervaringen. Gemeentelijke besluitvorming over specifieke zaken als randvoorwaarden voor landschappelijke inpassing gaat aan de meeste mensen echt voorbij. Men baseert zich dan op de eigenervaring of vooruitzicht. Zij zijn over het algemeen bereid om hun best te doen maar geven vaak ook aan dat zij het hele complexe veld onvoldoende kunnen overzien.

"Ik mis in dit hele verhaal eigenlijk 2 aspecten: waarom liggen er niet meer zonnepanelen op de daken, en wat kunnen we nog doen om ons energieverbruik te verminderen?

We hebben geprobeerd om bij de vragen in zowel Rheden Spreekt als de Swipocratie achtergrondinformatie mee te geven om het kiezen makkelijker te maken. Dit doel is niet altijd goed bereikt. Het is een terugkerend dilemma bij schriftelijke peilingen dat mensen bij een teveel aan informatie de neiging hebben deze bij de beantwoording over te slaan en bij te weinig informatie aangeven onvoldoende te weten om te kunnen kiezen. Uit de antwoorden lezen wij bijvoorbeeld dat in de beleving van veel mensen het vol leggen van alle daken voldoende is om aan onze klimaatopgave te voldoen. Of dat er nog tijd is om op betere alternatieven te wachten. Ook de persoonlijke beleving speelt een belangrijke rol bij de beantwoording. Het effect van het eigen handelen wordt vaak onderschat, zowel in positieve (we doen als zoveel dat is toch zeker wel genoeg?) als in negatieve zin (zoveel gebruiken we toch niet?). De handelingsruimte van de gemeente wordt over het algemeen zwaar overschat.

Een minderheid is goed geïnformeerd, zowel de voorstanders van hernieuwbare energie door zon en wind als de tegenstanders die voor alternatieven pleiten. Deze minderheid loopt daarin voor op de (stille) meerderheid en domineert de discussie. Sommige inwoners zijn pas dit jaar echt aangehaakt

bij de opgave en de keuzes waar we voorstaan en een aantal ook pas nadat de uitnodiging om in gesprek te gaan op de mat viel. De informatie die beschikbaar is over de energietransitie en de klimaataanpak in de gemeente Rheden is blijkbaar vaak nog moeilijk te vinden dan wel nog onvoldoende afgestemd op de behoefte van de verschillende groepen inwoners. Dat kan altijd beter en daar zien wij ook voor ons nog steeds verbeterpunten.

2 PER PEILING AANVULLENDE DUIDING EN QUOTES

2.1 Rheden Spreekt: antwoorden en nieuwe vragen

"We zullen moeten accepteren dat de situatie verandert. Zonder keuze zal dat met zekerheid ook gebeuren door de verandering van het klimaat. De aarde gaat er anders uitzien. Slechter of beter is een subjectief oordeel, geen feit op zich"

Niets is zo moeilijk als de objectieve mening van inwoners over een bepaald onderwerp zonneklaar te presenteren. Een mening is eigenlijk altijd subjectief en afhankelijk van vele factoren waarop wij als gemeente maar beperkt of geen invloed op hebben. Het antwoord op vraag a kan op tijdstip x anders zijn dan het antwoord op dezelfde vraag op tijdstip y als de omstandigheden anders zijn. Belangrijke overwegingen bij het opstellen van een vragenlijst zijn onder andere de volgende:

- Wat wil je weten van de mensen?
- Wat vraag je dan en hoe vraag je het?
- Is het antwoord dat je krijgt ook echt het antwoord op je vraag?
- Is de vraag vrij algemeen en het onderwerp gemeengoed?
- Is de vraag heel specifiek en is er voorkennis nodig?
- Wanneer vraag je het? Op welk moment in het leven van de persoon?

Dit zijn dan ook de vragen waar we vooraf mee hebben gestoeid.

"Moest overal goed over nadenken maar dat is ook nodig"

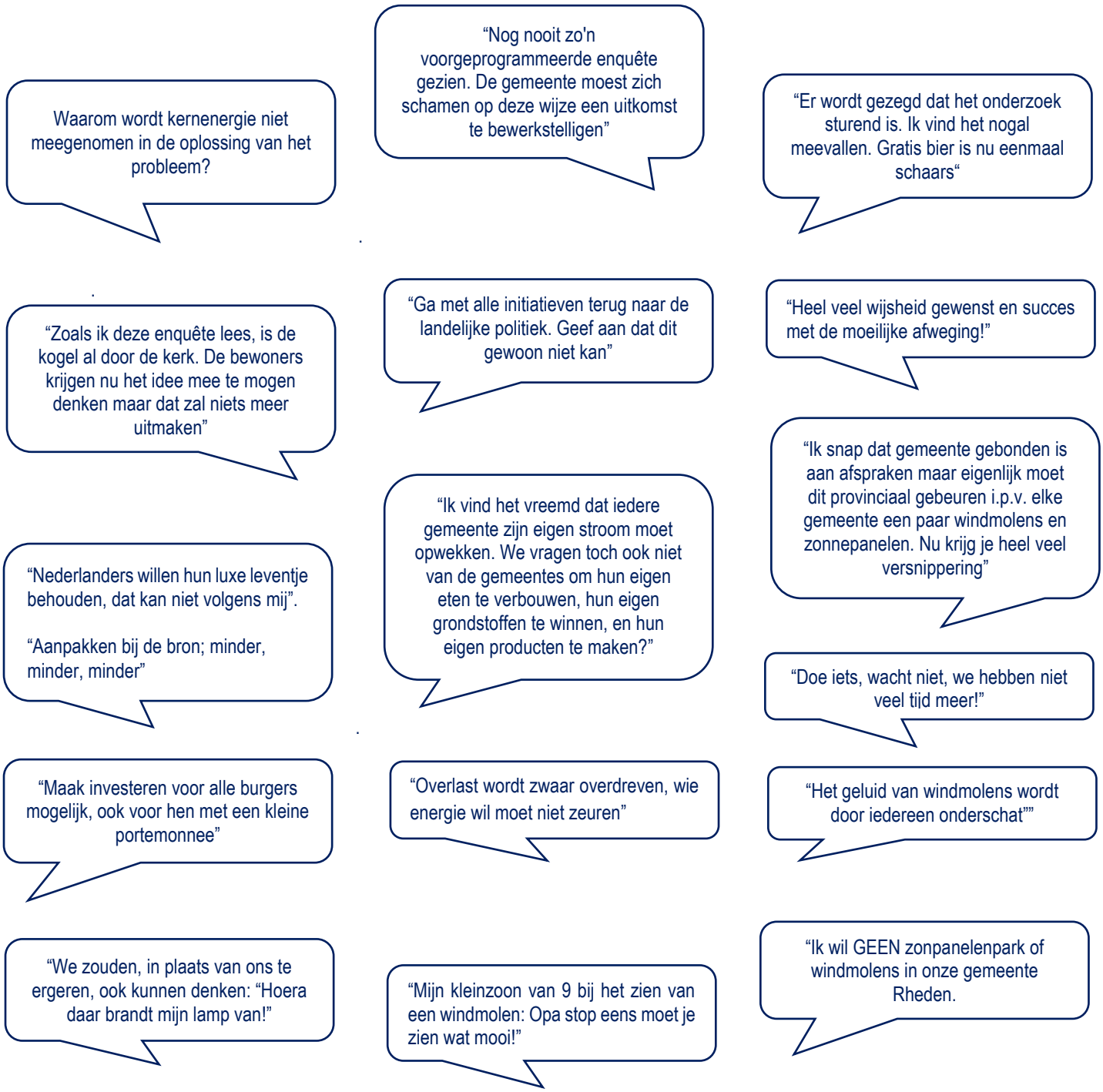
We hebben ervoor gekozen om de peiling te beperken tot de mening van mensen over de voorliggende beleidskaders omdat de raad met name gevraagd heeft om inwoners te betrekken bij het opstellen van die kaders. De inleidende vragen over de klimaatproblematiek in het algemeen geven een goed beeld over hoe mensen in het algemeen tegenover de problematiek staan. Over het algemeen hebben we geen elkaar uitsluitende vragen gesteld. Bij iedere vraag kon je weer opnieuw je mening te geven (en dus ook eventueel bijstellen). Om het beeld wat scherp te stellen hebben we de keuzemogelijkheden veelal beperkt. Dat leidde soms tot begrijpelijke irritatie bij de respondenten. Kiezen is moeilijk, zeker als de gevolgen niet altijd duidelijk zijn. We wilden met de vraagstelling onze inwoners meenemen in de dilemma's waar we voor staan. Dat is niet in alle gevallen goed gelukt.

"Het is goed dat jullie dit op deze manier voorleggen aan de bewoners. Hou ze/ons betrokken en geïnformeerd!!"

De winst van de peiling via Rheden Spreekt is dat discussie over de klimaatproblematiek en wat we eraan kunnen doen in Rheden goed op gang is gekomen. Er hebben veel mensen meegedaan en waardevolle inzichten met ons gedeeld. Zoals in het rapport wordt toegelicht is de uitkomst representatief voor de gemeente en mogen de resultaten volledig meegewogen worden bij de besluitvorming over de inpassing van grootschalige opwek. De resultaten van de peiling roepen ook nieuwe vragen op. We merken dat veel mensen nog onvoldoende op de hoogte zijn van de reikwijdte van de problematiek en het eigen aandeel dat we daarin hebben. Er is een sterke behoefte om een beter beeld te krijgen van alternatieven, de beschikbaarheid daarvan en ook de kosten die de energietransitie met zich meebrengt. Voldoende vragen om met een verdieping op de inhoud een vervolgtraject met onze inwoners aan te gaan.

"We moeten het samen doen"

In de bijgevoegde factsheet wordt een korte samenvatting van de resultaten weergegeven, de uitgebreide rapportage heeft u reeds bij het raadsbesluit ontvangen. Hieronder volgen een paar illustratieve quotes:

2.2 Als je alleen maar naar links of rechts kunt swipen

Waar we bij Rheden Spreekt nog een derde optie hadden en de mogelijkheid om het antwoord toe te lichten bestaan er bij een online peiling als Swipocratie nog maar twee opties. Je swiped naar links of rechts en gaat door; binnen drie minuten is de klus geklaard. Deze manier van peilen sluit beter aan bij het online gedrag van de jongere doelgroep die we moeilijk bereiken via peilingen als Rheden Spreekt. Dat zijn de voordelen van deze methode. Nadelen zijn er uiteraard ook. Je niet kiezen voor "Ik weet het niet", de peiling is niet representatief, we kunnen niet zien of er ook echt alleen maar jongere inwoners hebben meegedaan en we hebben geen zicht op eventuele achtergronden van de antwoorden. Andere vragen die we hebben zijn onder meer:

"Ik vind de intentie van deze vragenlijst heel goed, maar de uitwerking iets wat teleurstellend. Heel veel vragen zijn niet met een simpele ja of nee te beantwoorden"

- Hoe vaak wordt op het infoknopje geklikt?
- Waarom maakt niet iedereen de peiling af?
- Hoe consistent zijn de respondenten in hun antwoorden?
- Je gaat van algemene vragen naar meer specifieke; dan kan het antwoord veranderen: oh bedoel je dat? Je kunt niet terug naar een eerder antwoord.

De uitkomsten van de Swipocratie in Rheden, zoals in bijgevoegde infographic is weergegeven, geeft dus meer de richting aan van de mening van de beoogde doelgroep dan een representatieve consistente mening.

De peiling is uitgezet op online platforms Facebook en Instagram. We hebben daartoe verschillende advertenties gebruikt en de campagne gericht op zowel het bereiken van de hele doelgroep als op de groep die geneigd is te klikken op dit soort advertenties. Daarnaast is aandacht gevraagd voor deze peiling in de Regiobode, op de website en via de online kanalen van de gemeente. We weten niet hoeveel van het totale aantal respondenten via deze laatste kanalen hebben meegedaan. Uit een analyse van de het bereik via Facebook en Instagram kunnen we concluderen dat bijna alle deelnemers 35 jaar of jonger zijn met een zwaartepunt tussen de 18 en de 30. Wat eveneens opvalt, is dat jonge vrouwen veel vaker hebben doorgeklikt dan jonge mannen terwijl het bereik ongeveer gelijk is. We weten niet of dat verschil ook in de uiteindelijke deelname te zien is.

De winst van de peiling via de Swipocratie is vooral dat zo de betrokkenheid van onze jongere inwoners bij de klimaataanpak in de gemeente Rheden is vergroot. Aan Rheden Spreekt hebben maar 42 inwoners jonger dan 35 meegedaan. Aan de Swipocratie circa 400. Ook hebben 128 deelnemers aangegeven graag aan een vervolgtraject meet te willen doen.

"Super dat jullie wat gaan doen aan klimaat"

Over het algemeen versterken de antwoorden uit deze peiling die van de groep 35-minners in Rheden Spreekt bij de vergelijkbare vragen. We hebben daarnaast, anders dan in Rheden Spreekt, een viertal dilemma's opgenomen om te kijken wat men kiest als er (eventuele) consequenties van de keuze worden meegegeven. Afhankelijk van de genoemde consequentie kan een keuze anders uitvallen. Het is goed dit in een vervolgtraject mee te nemen.

Bij een drietal vragen wijken de uitkomsten af van die in Rheden Spreekt. Zo geeft 66% van de deelnemers aan zich zorgen te maken over de overlast van windmolens. Later in de peiling kiest een aanzienlijk groter aantal respondenten voor de optie "veel kleinere windmolens". Daarnaast is er, in vergelijking met de resultaten van Rheden Spreekt, een hoog percentage jongere respondenten (48%) dat liever geen opwek met zon en wind ziet in Rheden. De peiling geeft je bij iedere vraag echter de mogelijkheid om je eerdere stellingname te herzien. Circa 60% van de respondenten vindt de genoemde zoekgebieden geschikt voor opwek door won en/of wind.

Gelukkig hebben we de kans om met een aantal van deze jongere inwoners verder in gesprek te gaan. Dan kunnen we met elkaar de diepte in, verder doorvragen en informatie uitwisselen. Circa 25% van de deelnemers heeft ons nog wat meegegeven. Onderstaande quotes illustreren dat.

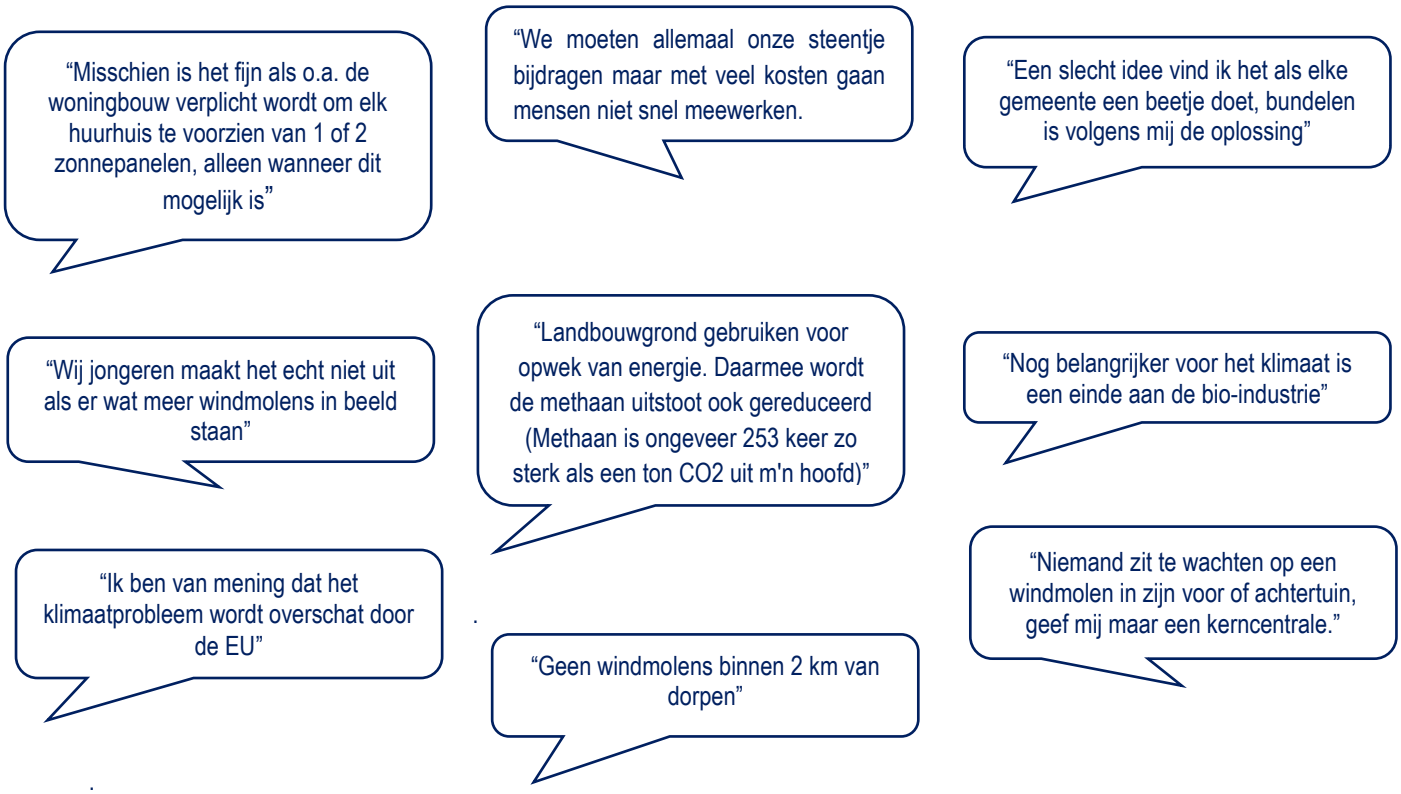
"Top dat jullie dit initiatief gebruiken om burgers te raadplegen (en hopelijk ook mee te laten beslissen)"

"De oorzaak aanpakken, niet het gevolg"

"De kunst is om een combinatie te vinden van maatregelen,

"Start met een plak op ieder dak!"

"Stoppen met deze onzin. Laat de natuur in haar waarde"

2.3 Echt in gesprek verzacht de tegenstellingen

Via de media zijn de laatste tijd veel meningen naar voren gekomen. Inwoners krijgen folders van actiegroepen in de bus. Er is onrust over mogelijke plannen en de onduidelijkheid hierover. Omdat we het belangrijk vinden die onrust weg te nemen hebben we de Opiniepijlers uit Wehl gevraagd om uitgebreide gesprekken te voeren met inwoners nabij de zoekgebieden. Zowel met voorstanders als met tegenstanders en vooral ook met alle mensen die het nog niet zo goed weten. Om vragen te beantwoorden, om zorgen te bespreken, om oplossingen en adviezen mee te geven. We hebben aan alle inwoners die binnen een straal van 2 kilometer van de zoekgebieden wonen een persoonlijke uitnodiging gestuurd. Deze brief is als bijlage bij de memo gevoegd. Wij zien deze gesprekken als een logische derde pijler van onze aanpak om inwoners te betrekken bij de keuzes waar we voor staan.

Bijgaand bij dit memo vindt u zowel een uitgebreide rapportage van de ruim 100 gesprekken die zijn gevoerd als een beknopte infographic met de belangrijkste punten in één oogopslag. Voor deze gesprekken hebben zich met name de mensen gemeld die zich zorgen maken. Dat was te verwachten. De resultaten zijn dan ook niet representatief voor de hele gemeente maar vooral waardevol doordat de uitersten dichter bij elkaar worden gebracht, het vertrouwen in elkaar voorzichtig wordt hersteld en we serieus alle ideeën bekijken die hier zijn opgehaald voor een vervolgaanpak.

Het merendeel van mensen die we hebben gesproken zijn sterk betrokken bij het klimaat en bij duurzaamheid. Ze doen al ook al veel in hun eigen leven, vooral op het gebied van besparen en opwekken. Het is veel mensen echter nog steeds niet duidelijk waarom de gemeente alleen inzet op grootschalige opwek door zon en wind. Mensen missen de inhoud en de visie in het pad dat de gemeente volgt, het gaat alleen maar over processen op een smal planologische spoor. Men zou graag willen zien dat er op meer sporen wordt gewerkt met een integrale benadering van wat toch een complexe en veelomvattende problematiek is. Samen met andere inwoners en inwonersgroepen op een gelijk speelveld met de gemeente.

3 CONCLUSIE EN AANBEVELINGEN

Allereerst kunnen we concluderen dat de betrokkenheid van onze inwoners bij het onderwerp klimaat en duurzaamheid groot is. De verschillende peilingen over het deelonderwerp van de grootschalige opwek maakt duidelijk dat inwoners dit onderwerp niet los van de rest zien. Het is ook enigszins kunstmatig om alleen te focussen het onderdeel grootschalige opwek. Besluitvormingsprocessen maken dit noodzakelijk maar voor onze inwoners levert dit veel onduidelijkheid en onrust op.

We moeten beter uitleggen en onderbouwen wat we als lokale overheid doen. Mensen moeten kunnen begrijpen waarom hun overheid iets doet of niet doet om die overheid te kunnen vertrouwen, of om in ieder geval te begrijpen dat het soms moeilijk te begrijpen valt. Onbegrip leidt vaak tot onvrede en onvrede leidt tot minder bereidheid om maatregelen te treffen of gedrag aan te passen.

Het lijkt dus een logische lijn die we willen volgen, neem onze inwoners serieus en maak heb een gelijkwaardige partner in de Energietransitie. Dat is ook logisch ook binnen het huidige beleidskader. Er lijkt momentum te zijn om het brede onderwerp van de klimaatopgave bij iedereen op de agenda te zetten. Positieve (goed dat jullie inwoners vragen, hopelijk zetten jullie dat door) en negatieve (wanneer gaan jullie eens luisteren naar de inwoners?) reacties vragen daarom. Hoe kunnen we dat momentum goed nu te benutten?

In maart dit jaar is het eindrapport van de adviescommissie Burgerbetrokkenheid bij klimaatbeleid gepubliceerd: "Betrokken bij klimaat, burgerfora aanbevolen". Wij zien voldoende aanleiding om de uitdaging met bijvoorbeeld zo'n burgerforum in Rheden aan te gaan. Dit lost veel van de voorgaande kwesties mogelijk op:

- Representatief voor heel Rheden (steekproef van honderd tot duizend deelnemers)
- Onafhankelijk van de politiek
- Geen (impliciete) machtsverhoudingen binnen buurt of dorp.
- Relevante kennis op afroep beschikbaar
- Tijdelijkheid van het forum
- Het betreft maar één opgave
- Voldoende tijd (deliberatie mogelijke over een paar maanden tot een jaar) om de factoren die sterk momentafhankelijk zijn te neutraliseren

Dit idee voor burgerforum over de klimaatopgave vindt weerklank bij de gesprekspartners van Opiniepijlers, 41% vindt dit een heel goed idee en 53% een goed idee. Slechts 7% zegt hier sceptisch tegenover te staan. Een begin van het herstel van het vertrouwen is gemaakt, het zou fijn zijn als we nu mogen doorpakken!

De onderzoekers die de drie peilingen hebben uitgevoerd zijn bereid om de vragen die de raad heeft over de peilingen te beantwoorden. We hebben geen tijd gehad voor een oriëntatie avond. Indien gewenst kunnen we proberen daar een passende oplossing voor te vinden.